

УДК 378.147:355.232

**ЕВОЛЮЦІЯ СИСТЕМИ ПЕРЕВІРКИ ТА ОЦІНКИ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК**

О.В.Петрачков

Анотація. У статті проаналізовано дані про зміни у підходах до обґрунтування системи перевірки та оцінки фізичної підготовки військовослужбовців Сухопутних військ Збройних Сил України; представлено динаміку оціночних нормативів із загальних фізичних вправ військовослужбовців різних країн світу.

Ключові слова: фізична підготовка, система перевірки та оцінки, норматив, рівень фізичної підготовленості.

Аннотация. В статье представлены данные, касающиеся изменений в подходах к обоснованию системы проверки и оценки физической подготовки военнослужащих Сухопутных войск Вооружённых Сил Украины; рассмотрена динамика оценочных нормативов по основным физическим упражнениям военнослужащих разных стран.

Ключевые слова: физическая подготовка, система проверки и оценки, норматив, уровень физической подготовленности.

Annotation. The article presents information concerning alteration in the approaches to the examination and evaluation of physical training system of the Land Forces of the Armed Forces of Ukraine explanation. The dynamic of general physical exercises of the servicemen of the armed forces of different countries evaluation criteria is also revised. Nowadays the common approach towards the evaluation of the physical readiness testing results is absent, thus the established standards of physical readiness for the servicemen of the armed forces of different countries are not the same.

Keywords: physical training, examination and evaluation system, criteria, level of physical readiness.

Актуальність. Система фізичної підготовки Збройних Сил України (ЗСУ) включає низку підсистем, однією з яких є система перевірки та оцінки фізичної підготовки. Перевірка розуміється як процес контролю і передбачає комплекс заходів, що застосовуються до об'єкта контролю з метою одержання потрібної інформації. На основі отриманої інформації проводиться її аналіз. Система перевірки та оцінки фізичної підготовки виконує мету контрольно-коригувального механізму, який забезпечує контроль якісного виконання в процесі фізичної підготовки вимог і програм керівних документів. Дані наукових досліджень та практичний досвід військ свідчить, що фізична підготовка є тією дисципліною бойової підготовки, яка може справити певний вплив на успішність навчання та на інші дисципліни бойової підготовки [1]. Загальною метою фізичної підготовки є забезпечення фізичної готовності військовослужбовців до навчально-бойової діяльності, до оволодіння зброєю і бойовою технікою та ефективного їх використання, до перенесення фізичних навантажень, нервово-психічних напружень в екстремальних ситуаціях, а також сприяння розв'язанню завдань навчання і виховання. Контроль стану та рівнів фізичної підготовленості (ФП) забезпечує оцінку ступеня досягнення цієї мети. Система оцінювання ФП в ЗСУ базується на методологічних і методичних засадах, розроблених для Збройних сил Радянського Союзу (СРСР). Сформована на початку 20-х років ХХ століття система перевірки та оцінки фізичної підготовки в ЗС СРСР постійно удосконалювалась у напрямі зміни комплексу тестових вправ, корекції окремих рухових тестів, уточнення системи оцінювання результатів тестування ФП військовослужбовців. При цьому під системою фізичної підготовки розуміється сукупність компонентів, які складають процес фізичного удосконалення особового складу та забезпечують його функціонування у відповідності з вимогами, які пред'являють до фізичної готовності військовослужбовців.

Оскільки фізична підготовка є складовою системи бойового вдосконалення військ, концептуальною основою її визнається «суб'єктивне відображення об'єктивних вимог сучасного бою до фізичного стану особового складу, а також реальних можливостей і шляхів забезпечення фізичної готовності військовослужбовців до бойової діяльності». Тому вимоги бою протягом багатьох років були системоутворюючим фактором програмно-нормативної основи фізичної підготовки. Протягом багатьох десятиліть, у період жорсткого протистояння країн двополярного світу, в розробці системи фізичної підготовки військ і вимог до кінцевого її продукту – рівня фізичної готовності військ, – орієнтувалися (у вигляді нормативів) на ті із них, які відповідають умовам сучасного бою [5].

Постановка завдань. З метою визначення стану ФП військовослужбовців ми визначили й охарактеризували діючі нормативи. Система перевірки та оцінки фізичної підготовки військовослужбовців повинна враховувати: взаємозв'язок нормативів фізичної підготовки військ з існуючою системою фізичного виховання у країні; вимоги військово-професійної діяльності до рівня ФП військовослужбовців; особливості системи оцінювання ФП військовослужбовців провідних країн світу; якість та рівень підготовки фахівців у галузі теорії та методики фізичної підготовки військ; рівень ФП молодого пополнення; стимулювання до виконання належного результату; стан навчально-матеріальної бази для занять з фізичної підготовки.

Результати дослідження та їх обговорювання. Оцінювання рівня ФП військовослужбовців на початку навчання в 169-му навчальному центрі СВ ЗСУ вирішує три основних завдання: перевірка наявного рівня ФП та ступеня його відхилення від належних нормативів; корекція типових програм фізичної підготовки з урахуванням виявлених відхилень між потребами бойової підготовки до рівня ФП і наявним рівнем молодого пополнення; підвищення мотивації до занять фізичними вправами в різних її формах. Проведення аналогічної процедури наприкінці навчання передбачає, на основі аналізу динаміки результатів, оцінювання ефективності процесу фізичної підготовки, а також ступеня фізичної готовності військовослужбовців до виконання своїх військово-професійних обов'язків.

У системі контролю фізичної підготовленості (загальної та спеціальної) використовувалися різні шкали оцінювання результатів тестування (бінарна, чотирибальна, багатобальна та полібальна). Удосконалення системи перевірки та оцінки рівня ФП військовослужбовців українські фахівці з теорії і методики фізичної підготовки військ [4] бачили у застосуванні полібальної шкали оцінювання результатів, яка була впроваджена в українських ЗСУ у 1997 році (максимально – 50 балів), виконання

тестів, що дозволяло компенсувати низький рівень розвитку однієї якості за рахунок високого рівня іншої. Багатобальна система оцінювання дає диференційовану, більш точну оцінку, але ще застосовувалась чотирибальна шкала оцінювання, тому що вона використовується в оцінці результатів навчально-бойової діяльності, прив'язана до бойових нормативів і була запропонована в Наставні з фізичної підготовки у ЗСУ у 2009 році. Вибір чотирибальної шкали оцінювання рівня ФП зумовлений дотриманням єдиних шкал оцінювання рівня знань та вмінь з основних загальновійськових дисциплін, де використовується саме така шкала.

Масмо є переконливі дані, наведені в оглядах російських фахівців з теорії і методики фізичної підготовки військ щодо еволюції системи фізичної підготовки й перевірки та оцінки в Радянській армії протягом останніх 90 років [2; 3]. Ними встановлено безпосередню залежність зміни концепцій фізичної підготовки від воєнної доктрини держави, специфіки ведення бойових дій, озброєння та військової техніки. Оскільки до 1990 року залишалося й загострювалося протистояння двох великих держав, інтенсивно модернізувалися збройні сили, неухильно зростали вимоги до рівня ФП особового складу, що проявлялося в підвищенні нормативів. Ця специфіка відтворена на рис. 1-3, де представлена багаторічна динаміка нормативів з тестів на силу (підтягування на перекладині), швидкість (біг на 100 м), витривалість (біг на 1000 м) в радянських та українських Збройних силах.

Крім того, замість фіксованих нормативів уведено бальну систему оцінки результатів тестування, що дозволяла диференційовано оцінювати результати тестування. Істотним елементом реорганізації системи перевірки та оцінки стало встановлення прямої залежності відповідного грошового забезпечення військовослужбовців від рівня їх фізичної підготовленості. Як показала апробація таких нововведень, це значною мірою уніфікувало й спростило систему контролю та оцінки фізичної підготовки, а також зв'язало з завданнями й етапами бойової підготовки, підвищило мотивацію до удосконалювання особистої ФП військовослужбовців.

На жаль, пояснити ці суперечності неможливо, не маючи наукових даних з обґрунтування таких нормативів, оскільки подібна література має закритий характер та зосереджена або в архівах Санкт-Петербурзького військового інституту фізичної культури, або в приватних бібліотеках українських науковців. Країна, на жаль, таких фондів не має.

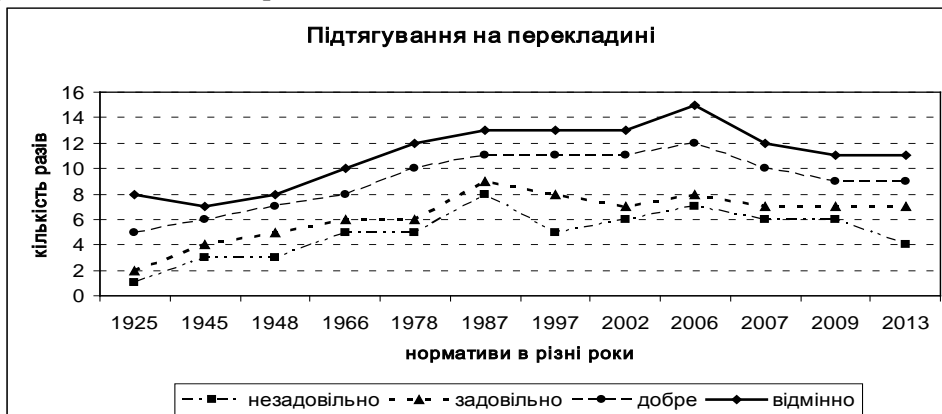

Рис. 1. Динаміка оцінних нормативів у підтягуванні на перекладині для військовослужбовців строкової служби

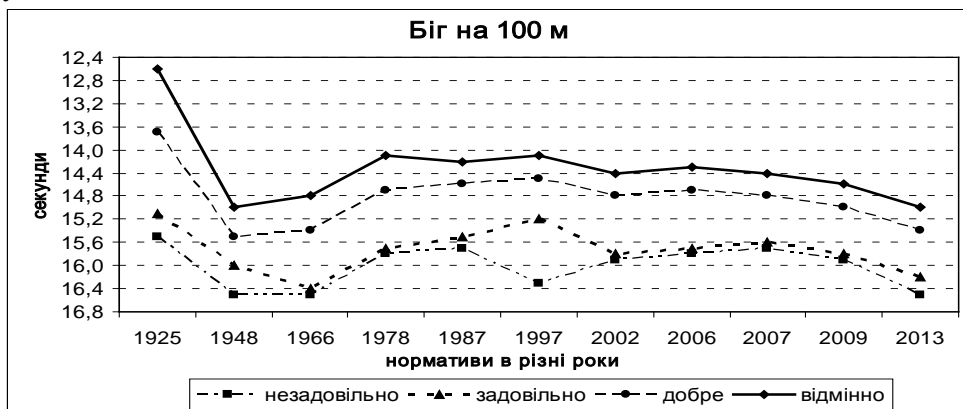

Рис. 2. Динаміка оцінних нормативів у бігу на 100 м для військовослужбовців строкової служби

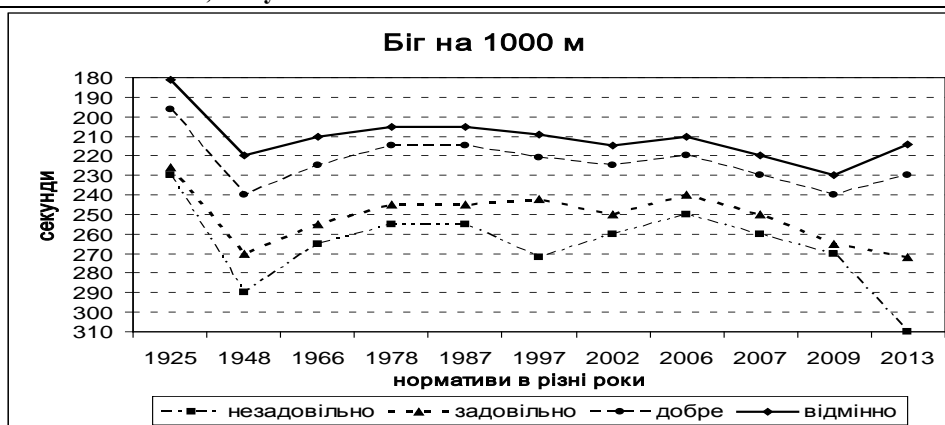

Рис. 3. Динаміка оцінних нормативів у бігу на 1000 м для військовослужбовців строкової служби

Таким чином, аналіз спеціальної літератури з проблеми обґрунтування системи перевірки та оцінки фізичної підготовки військ та військової практики дозволив дійти наступних **висновків**:

Національна система перевірки та оцінки фізичної підготовки військ подібна до структури та змісту аналогічної системи Радянської армії. Система включає низку видів перевірок та оцінок, провідною серед яких є перевірка та оцінка ФП військовослужбовців як індикатор ефективності функціонування всієї системи фізичної підготовки військ.

Ретроспективний аналіз розробки актуальних аспектів проблеми оцінювання рівня ФП військовослужбовців довів, що вони протягом останніх 30-ти років були предметом досліджень багатьох фахівців з педагогіки, психології, теорії та методики фізичного виховання і спорту, теорії та організації фізичної підготовки військ. У результаті цих досліджень розроблено методологію обґрунтування нормативів з ФП військовослужбовців, яка базується на науково-обґрунтованих теоретико-методологічних засадах: теоретичними засадами на різних етапах становлення Радянської армії були окремі концепції фізичної підготовки. Під час опрацювання нормативів брали до уваги вимоги сучасного бою (специфіка ведення бойових дій), виду озброєнь, тактичних нормативів до рівня ФП військовослужбовців окремих родів та видів військ ЗСУ; основною серед теоретичних засад розробки нормативів визнається відмінність між успішністю засвоєння та виконання бойових завдань військовослужбовців з різним рівнем ФП; в якості експериментальної бази розробки вимог до ФП виступив ступінь прояву боєздатності військовослужбовців в умовах, наближених до бойових.

Література

1. Демьяненко Ю.К. О концепции построения физической подготовки военнослужащих в современных условиях / Ю.К. Демьяненко, В.П. Гилев // Физическая подготовка, боеготовность и здоровье военнослужащих. Сб. научн. статей. – С.Пб.: ВИФК. 2003. – С. 138-148.
2. Круцевич Т.Ю. К питанню обґрунтування нормативів. Розвиток методології розробки належних норм фізичної підготовленості військовослужбовців / Т.Ю. Круцевич, С.І. Глазунов // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. праць. – Харків, 2002. – № 19. – С. 23-28.
3. Леонтьев В.П. Нормативне забезпечення фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів / В.П. Леонтьев // Дис... канд наук фіз вих: 24.00.02. – К. 2000. – 214 с.
4. Суббот А.И. Нормативная система физической подготовки курсантов военно-учебных заведений МО Украины / А.И. Суббот // Автореф. дисс...канд. пед. наук: 13.00.04. – С.Пб.: ВИФК. 2000. – 19 с.
5. Фіногенов Ю. С. Методологія розробки нормативів фізичної підготовленості для військовослужбовців / Ю.С. Фіногенов // Вісник НАОУ : зб. наук. праць. 2010. – Вип. 1 (14). – С. 72-79.